

DESTINUL AVERILOR BISERICEȘTI

Rod al unor cercetări serioase, migăloase, riguroase, întreprinse deopotrivă în arhivele românești și vieneze, în biblioteci și diverse centre de documentare, referitoare la istoria Bucovinei, lucrarea părintelui sucevean Sorin-Tudor Clipa, *Fondul Bisericesc al Bucovinei și lichidarea lui (1948-1949)*, Editura Universității Suceava, 2006, 147 p., abordează și elucidează, într-o sinteză densă, admirabil documentată, soarta daniilor făcute mănăstirilor și schiturilor din nordul Moldovei, în decurs de peste patru secole, de la întemeierea țării românești de la răsărit de Carpați și până la „reformele regimului totalitar și arbitrar, în 1948-1949, adus și impus de către trupele staliniste unor umile și servile slugi comuniste din România postbelică.

Așa cum atrage atenția, în al său *Cuvânt înainte*, I.P.S. Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților – „cartea aceasta rămâne un DOCUMENT, care îndeamnă la reflecție, dar și la trezirea conștiinței că nu putem rămâne nepăsători la drama aceasta, care se derulează chiar sub ochii noștri” (p. 6) – pare destul de ciudat faptul că, în zilele noastre, în timp ce un reprezentant al Casei de Habsburg și ultimul fost monarh al dinastiei de Hohenzollern, ex-regele Mihai I își revendică și vor primi fie Cetatea Branului, fie Complexul Castelului Peleş, împreună cu proprietățile ce le-au avut odinioară, ocrotitoarea și păstrătoarea credinței și ființei naționale, Biserica Ortodoxă din Bucovina n-a primit încă un răspuns clar, limpede, ferm, deschis asupra revendicărilor sale care nu reprezintă decât o parte modestă din averea uriașă pe care au avut-o în epoca medievală. Dar asta este, bineînțeles, o treabă a oamenilor politici, pentru care cartea de față oferă un indubitabil și indiscutabil DOCUMENT, pentru cine are timp și bunăvoință să-l citească. Noi ne vom referi, în rândurile ce urmează, la acele elemente și componente ale lucrării, care îi conferă o netăgăduită valoare științifică, istorică.

Originar din satul Grănicești, absolvent al Facultății de Teologie și doctorand al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, în specializarea *Istoria Bucovinei*, având ca temă a tezei de doctorat tocmai istoria Fondului Bisericesc din Bucovina, de la înființare și până la lichidare, părintele Sorin-Tudor Clipa a cercetat atent și consecvent, cu o statornică pasiune și cu o limpede rațiune problematica amplă, complexă, întortocheată și mereu schimbătoare a variatelor și bogatelor danii făcute lăcașurilor de cult ortodox din zonă de către domni, boieri, mazili, răzeși și credincioșii de rând. Când au intrat austriecii în Bucovina, aceste danii ocupau circa 60% din suprafața ducatului, constând în 267 de moșii, răsfirate în aproape toate ținuturile Moldovei, de la Carpați la Nistru, munți întregi, teren agricol, pășuni, fânețe, păduri, braniști, sate de clăcași, sălașe de robi țigani și tătari, mori, velnițe, sladnițe, dughene, cârciumi, depozite de mărfuri, iazuri, iezere, râuri și bălți cu pește, podgorii, vămi, scutiri de dări etc. În 1783 aceste averi uriașe au fost secularizate de Curtea din Viena, constituite în Fondul Bisericesc al Bucovinei, iar prin Regulamentul din 1786, puse la dispoziția Consistoriului Ortodox din Bucovina, al cărui

președinte era episcopul, apoi, din 1873, mitropolitul, cu menirea ca veniturile, controlate și avizate de experții statului austriac să fie destinate „pentru plata cheltuielilor de întreținere, necesare pentru preoții mireni și clerul monahal, pentru școli, pentru binele clerului, al religiei și al omenirii”.

Autorul ne prezintă, pe baza unei ample și elocvente documentări, situația exactă și detaliată a averilor pe care le aveau cele 34 de mănăstiri și schituri din zonă, la venirea austrieților, constituirea Fondului și funcționarea lui sub guvernul galițian de la Lemberg (Lvov), situația Fondului în perioada cât Bucovina s-a aflat ca ducat autonom între anii 1861-1918, funcționarea Fondului în cadrul statului român, după Marea Unire, evoluția Fondului după cel de-al doilea război mondial și procesul de naționalizare și lichidare, în 1948-1949.

Folosind, deopotrivă, scrieri mai vechi și mai noi, românești și austriece dar adăugând, completând, corectând numeroase date, fapte, concluzii pe baza informațiilor încă necunoscute din arhive, Sorin-Tudor Clipa formulează și fundamentează o istorie cvasiexhaustivă a Fondului Bisericesc. Sub raport legislativ, de pildă, autorul relevă că Fondul Bisericesc a funcționat, de la constituirea sa, pe baza Regulamentului duhovnicesc din 29 aprilie 1786, care a rămas în vigoare, aproape neschimbat până la 1925, când s-au promulgat Legea și Statutul pentru Organizarea Bisericii Ortodoxe Române din 6 mai 1925 și când Fondul devenea o fundație de sine stătătoare, precum și o persoană juridică, de drept public (p. 109). Ulterior, prin legile din 1937, 1940, 1941 și 1942 s-au operat o serie de modificări; în esență, conducerea Fondului era trecută în seama unei Eforii, alcătuită din 3 persoane, din care mitropolitul Bucovinei era președinte și alți doi membri. În 1946, sub guvernul dr. Petru Groza, Eforia a fost înlocuită cu un Consiliu de Administrație, iar în 1947 Fondul a fost transferat în subordinea Ministerului industriei.

Invadarea și ocuparea samavolnică a nordului Bucovinei, în iunie 1940, a redus patrimoniul Fondului cu 20% adică terenuri forestiere și agricole în suprafață de 42.810,76 ha, inclusiv sediul Palatului mitropolitan din Cernăuți, construit și întreținut exclusiv din veniturile Fondului.

Când în 1948-1949, Fondul a fost naționalizat și lichidat, el mai poseda 187.056,07 ha teren forestier și 5.412,32 ha teren arabil, adică, în total 192.468,41 ha, la care se adăugau 16 ha și 24 ari teren agricol, aflate în proprietatea Școlii de Brigadieri Silvici din Rădăuți.

Valoarea textului propriu-zis este întregită și sporită printr-un rezumat în limba germană, o consistentă bibliografie română și străină, precum și o bogată salbă de documente în anexă: un tabel complet asupra proprietăților bisericesti și mănăstirești din Bucovina, conform datelor oferite de lucrările întocmite de Daniel Werenka, Ion Nistor și Aron Pumnul, colonizările efectuate în Bucovina pe moșiile Fondului Bisericesc, după datele prezentate și verificate de istoricul Ion Nistor, ocoalele silvice ale Fondului și posibilitățile de exploatare în anii 1944/1945, statistica privind starea materială a Fondului Bisericesc după datele prezentate de Isidor Onciul, bunuri patrimoniale ale Fondului ocupate în timpul invaziei sovietice din 28 iunie 1940, patrimoniul Fondului Bisericesc rămas la URSS după pierderea părții de nord a Bucovinei prin armistițiul semnat la 12 septembrie 1944, inventarul patrimoniului Fondului Bisericesc centralizat și

încheiat la 31 martie 1945, după datele furnizate lacunar de serviciile externe și Direcția județeană de stat a Arhivelor Naționale, patrimoniul Fondului Bisericesc în urma inventarului din 1949/1950, întocmit de Comisia de lichidare, harta proprietăților Fondului Bisericesc din 1939, două hărți austriece din 1905 și 1910, din arhivele vieneze, o cerere a Arhiepiscopiei Sucevei din 31 octombrie 1949 etc.

Cartea este redactată într-un stil științific, academic, elevat și adecvat, cu indicarea precisă, detaliată, corespunzătoare a surselor. Scrisă deopotrivă cu inima și mintea, în spiritul respectului și dragostei nețărmurite față de adevărul istoric, cartea părintelui Sorin-Tudor Clipa reprezintă o valoroasă contribuție la cunoașterea unui aspect fundamental din istoria zbuciumată și nefericită a Bucovinei de ieri și de azi, un fierbinte omagiu adus, deopotrivă, donatorilor, dar și slujitorilor altarului sfânt al bisericii și credinței strămoșești – lucrarea fiind, totodată, și un prețios instrument de lucru pentru profesorii și studenții de la facultățile de istorie și teologie.

Mihai Iacobescu